

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ

VIEWS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON BULLYING

της

Ιππέκη Θωμαής

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^η Επιβλέπουσα: Καραμπατζάκη Ζωή, Συνεργαζόμενη ερευνήτρια Ι.Π.Τ. –Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

2^η Επιβλέπουσα: Σταθοπούλου Αγαθή, Συνεργαζόμενη ερευνήτρια Ι.Π.Τ. –Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.
« ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

3^η Επιβλέπουσα: Ταβουλάρη Ζαχαρούλα, Συνεργαζόμενη ερευνήτρια Ι.Π.Τ. –
Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. « ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Κομοτηνή/Αθήνα

2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τις απόψεις εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής για το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Στην έρευνα συμμετείχαν 101 εκπαιδευτικοί συνολικά από διάφορες περιοχές της χώρας. Δια μέσου των απαντήσεων των συμμετεχόντων αναδεικνύονται οι γνώσεις τους και οι μέθοδοι αντιμετώπισης αναφορικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Επιπλέον, διερευνώνται οι αιτιολογικοί παράγοντες άλλα και τα είδη ελλειμμάτων τα οποία θα μπορούσαν να επιδράσουν στην όξυνση τούτου του φαινομένου. Για την καλύτερη δυνατή ικανοποίηση του κεντρικού σκοπού και των επί μέρους στόχων ακολουθήθηκε η ποσοτική έρευνα. Μία σύντομη διαδρομή της ερευνητικής διαδικασίας είναι η ακόλουθη και περιλαμβάνει αρχικά τη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, τη διαμόρφωση και προσαρμογή του ερωτηματολογίου, την αποστολή του στους συμμετέχοντες, τη διαχείριση των απαντήσεων τους και τέλος, τη στατιστική ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Αναφορικά με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας προέκυψε πως οι μισοί εκ του συνόλου των συμμετεχόντων δεν έχουν λάβει κάποια επιστημονική κατάρτιση ανάλογη του αντικειμένου μελέτης. Σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων το οικογενειακό περιβάλλον θεωρείται ως βασική αιτία ύπαρξης μαθητών –δραστών σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού, ενώ στην περίπτωση των μαθητών-θύματων δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια συγκεκριμένη πηγή πυροδότησης. Από την άλλη, η ύπαρξη και των δύο ρόλων κατά τους εκπαιδευτικούς συνεπάγεται τα χαμηλά ποσοστά συναισθηματικής νοημοσύνη για όσους τους αναλαμβάνουν. Επιπρόσθετα, μαθητές οι οποίοι έχουν διαγνωστεί κυρίως με Σύνδρομο Down ή βρίσκονται στο φάσμα του Αυτισμού φαίνεται να λαμβάνουν συνήθως τον ρόλο του μαθητή-θύματος ενώ μαθητές οι οποίοι έχουν διαγνωστεί με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητας ή πάσχουν από ψυχικές διαταραχές τον ρόλο του μαθητή- δράστη σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού στην ειδική αγωγή. Τέλος, αντικρουόμενες απαντήσεις δόθηκαν από τους συμμετέχοντες σχετικά με τις επίσημα θεσμοθετημένες ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.

Λέξεις- κλειδιά: Σχολικός εκφοβισμός, ειδική αγωγή, εκπαιδευτικοί, απόψεις

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

- Andreou E (2004) Bully/victim problems and their association with Machiavellism and self-efficacy in Greek primary school children. *British Journal of Educational Psychology* 74, 297–309. <https://doi.org/10.1348/000709904773839897>
- Artusi, R., Verderio, P. and Marubini, E. (2002). Bravais-Pearson & Spearman correlation coefficients: meaning, test of hypothesis and confidence interval. *The International journal of biological markers*, 17(2), pp.148-151.
- Athanasiades, C., & Psalti, A. (2011). Secondary education teachers' knowledge and views about school bullying. *Hellenic Journal of Psychology*, 8, 66-95.
- Bauman, S., Rigby, K., & Hoppa, K. (2008). US teachers' and school counsellors' strategies for handling school bullying incidents. *Educational Psychology*, 28(7), 837-856. <https://doi.org/10.1080/01443410802379085>
- Begotti, T., Tirassa, M., & Acquadro Maran, D. (2018). Pre-service teachers' intervention in school bullying episodes with special education needs students: A research in Italian and Greek samples. *International journal of environmental research and public health*, 15(9), 1908. [10.3390/ijerph15091908](https://doi.org/10.3390/ijerph15091908)
- Berchiatti, M., Ferrer, A., Galiana, L., Badenes-Ribera, L., & Longobardi, C. (2021). Bullying in students with special education needs and learning difficulties: The role of the student–teacher relationship quality and students' social status in the peer group. In *Child & Youth Care Forum* (pp. 1-23). Springer US. <https://doi.org/10.1007/s10566-021-09640-2>
- Boulton, M. J. (1997). Teachers' views on bullying: Definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 223-233. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8279.1997.tb01239.x>

- Boynton, P. M., & Greenhalgh, T. (2004). Selecting, designing, and developing your questionnaire. *Bmj*, 328(7451), 1312-1315.
<https://doi.org/10.1136/bmj.328.7451.1312>
- Brown, S. (2014). *Middle School Teachers' Perspectives of Classroom Bullying*. Walden University. <https://doi.org/2014.3669567>
- Coll, R. K., & Chapman, R. (2000). Choices of methodology for cooperative education researchers. *International Journal of Work-Integrated Learning*, 1(1), 1.
<http://www.apice.org/>
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *psychometrika*, 16(3), pp.297-334.
- Didaskalou, E., Andreou, E., & Vlachou, A. (2009). Bullying and victimization in children with special educational needs: implications for inclusive practices. *Revista Interações*, 249p-274p. <https://doi.org/10.25755/int.406>
- Didden, R., Scholte, R. H., Korzilius, H., De Moor, J. M., Vermeulen, A., O'Reilly, M., Lang, L. & Lancioni, G. E. (2009). Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings. *Developmental neurorehabilitation*, 12(3), 146-151.
<https://doi.org/10.1080/17518420902971356>
- Eden, S., Heiman, T., & Olenik-Shemesh, D. (2013). Teachers' perceptions, beliefs and concerns about cyberbullying. *British journal of educational technology*, 44(6), 1036-1052. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2012.01363.x>
- Elliott, S. N., Hwang, Y. S., & Wang, J. (2019). Teachers' ratings of social skills and problem behaviors as concurrent predictors of students' bullying behavior. *Journal of applied developmental psychology*, 60, 119-126.
<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2018.12.005>
- Farrington, D. P. & Baldry, A. C. (2010). Individual Risk Factors for School Bullying. *Journal of Aggression*. 2(1). 4-16. <https://doi.org/10.5042/jacpr.2010.0001>

- Gini, G., Albiero, P., Benelli, B. & Altoe, G. (2007). Does Empathy Predict Adolescents Bullying and Defending Behavior? *Aggressive Behavior*, 33, 467–476. <https://doi.org/10.1002/ab.20204>
- Goleman, D. (2012). *Κοινωνική νοημοσύνη. Η νέα επιστήμη των ανθρώπινων σχέσεων*. Πεδίο.
- Lekhal, R., & Karlsen, L.(2021). Bullying of students who receive special education services for learning and behaviour difficulties in Norway. *International journal of inclusive education*,1-19. <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1991487>
- Maiano, C., Aime, A., Salvas, M. C., Morin, A. J., & Normand, C. L. (2016). Prevalence and correlates of bullying perpetration and victimization among school-aged youth with intellectual disabilities: A systematic review. *Research in developmental disabilities*, 49, 181-195. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2015.11.015>
- Martenev, T., & Bernadowski, C. (2016). Teachers' perceptions of the benefits of online instruction for students with special educational needs. *British Journal of Special Education*, 43(2), 178-194. <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12129>
- Mavropalias, T. (2018). Bullying Against Children with Special Needs in Greek Schools. What Action Do Teachers Take?. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 11, 79-86. <http://www.epess.net/tr/pub/issue/40408/491193>
- Mishna, F., Scarcello, I., Pepler, D., & Wiener, J. (2005). Teachers' understanding of bullying. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation*, 718-738. <https://doi.org/10.2307/4126452>
- Napolitano, S. M. S. (2011). Risk Factors for and Outcomes of Bullying and Victimization. *Risk*, 3. <https://digitalcommons.unl.edu/edpsychpapers/132>

- Naylor, P., Cowie, H., Cossin, F., de Bettencourt, R., & Lemme, F. (2006). Teachers' and pupils' definitions of bullying. *British journal of educational psychology*, 76(3), 553-576. <https://doi.org/10.1348/000709905X52229>
- Olweus, D. (1991). *The development and treatment of childhood aggression*. Psychology Press.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school what we know and what we can do*. Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. In Huesmann, R. L. (Ed.), *Aggressive Behavior*. 35(7), (1th ed., p.p. 1171-1190). *Journal of child psychology and psychiatry*.
- Orte, C. Complutense International Seminar. Antisocial behavior, violence and drugs in the school Madrid, October, 1999. [https://9768059/Teachers attitudes toward bullying](https://9768059/Teachers%20attitudes%20toward%20bullying)
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian journal of psychiatry*, 48(9), 583-590. <https://doi.org/10.1177/070674370304800904>
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools: And what to do about it*. Aust Council for Ed Research.
- Rigby, K. (2008) *Children and Bullying: How parents and education can reduce bullying at school*. Blackwell Publishing.
- Rigby, K. (2013). Bullying in schools and its relation to parenting and family life. *Family matters*, (92), 61-67. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.442237495856995>
- Rigby, K. (2011). What can schools do about cases of bullying?. *Pastoral Care in Education*, 29(4), 273-285. <https://doi.org/10.1080/02643944.2011.626068>
- ROSE, C. A. (2010). *Bullying in North American Schools*. Routledge
- Rose, C. A., Espelage, D. L., Aragon, S. R., & Elliott, J. (2011). Bullying and victimization among students in special education and general education

curricula. *Exceptionality Education International*, 21(3).
<https://doi.org/10.5206/eei.v21i3.7679>

Rose, C. A., Monda-Amaya, L. E., & Espelage, D. L. (2011). Bullying perpetration and victimization in special education: A review of the literature. *Remedial and special education*, 32(2), 114-130.
<https://doi.org/10.1177/0741932510361247>

Skrzypiec, G., Slee, P., Murray-Harvey, R., & Pereira, B. (2011). School bullying by one or more ways: Does it matter and how do students cope?. *School Psychology International*, 32(3), 288-311. <https://doi.org/10.1177/0143034311402308>

Sullivan, K. (2010). *The anti-bullying handbook*. Sage.

Swearer, S. M., Espelage, D. L., Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2010). What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational researcher*, 39(1), 38-47. <https://doi.org/10.3102/0013189X09357622>

Swearer, S. M., Wang, C., Maag, J. W., Siebecker, A. B., & Frerichs, L. J. (2012). Understanding the bullying dynamic among students in special and general education. *Journal of school psychology*, 50(4), 503-520.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.04.001>

Winter, J.C., Gosling, S.D. and Potter, J. (2016). Comparing the Pearson and Spearman correlation coefficients across distributions and sample sizes: A tutorial using simulations and empirical data. *Psychological methods*, 21(3), p.273.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία:

2023-N.5029/2023-ΦΕΚ/55/Α'/10.03.2023 «Ζούμε Αρμονικά Μαζί - Σπάμε τη Σιωπή».

2019-N.4619/2019-ΦΕΚ/95/Α'/11.06.2019 «Σωματική βλάβη αδύναμων ατόμων».

Γκουγκούμη, Μ., & Λάου, Α. (2015). Μαθησιακές Δυσκολίες και Σχολικός Εκφοβισμός. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(1), 382-395. <https://doi.org/10.12681/edusc.199>

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πως γίνεται μία επιστημονική έρευνα; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Κριτική.

Λιναρδής, Α., Παπαγιαννόπουλος, Κ., & Καλησπεράτη, Ε. (2011). Η Διαδικτυακή έρευνα. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και εργαλεία διεξαγωγής διαδικτυακών ερευνών. *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών*, 1-27.
<http://main.ekke.gr/>

Μπογιατζόγλου, Ν., Βίλλη, Μ., Γαλάνη, Α. (2012). Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και προγράμματα πρόληψής του. *e - Journal of Science & Technology*. Ανακτήθηκε από:

http://e-jst.teiath.gr/issue_25/Bogiatzoglou_25.pdf

Παπαλαζάρου, Α., & Αθανασιάδου, Χ. (2016). Αιτίες σχολικού εκφοβισμού και ο ρόλος των εκπαιδευτικών: Απόψεις εκπαιδευτικών γυμνασίου (No. ΙΚΕΕBOOKCH-2018-121, pp. 118-147). Τμήμα Ψυχολογίας ΑΠΘ.